

ALEKSANDRA JARCZEWSKA

ORCID: 0000-0002-2565-6247

STANY ZJEDNOCZONE: WIELKA POLITYKA W CIENIU IMPEACHMENTU

Rok 2019 zapisze się w historii Stanów Zjednoczonych jako trzeci przypadek wszczęcia wobec urzędującego prezydenta procedury impeachmentu. Wewnętrzna rywalizacja o władzę między demokratami a republikanami zdominowała sytuację polityczną w USA i nie pozostawiła administracji wiele przestrzeni na aktywność w innych sferach. Przekazy medialne oraz debata publiczna w USA również koncentrowały się na kwestiach *stricte* politycznych i impeachmentie, choć społeczeństwo amerykańskie okazywało coraz większe oznaki znużenia walką na szczytach władzy. Polityka zagraniczna, mimo zaostrzającej się rywalizacji między głównymi mocarstwami (USA, Chiny, Rosja), zwiększającej się liczby napięć i konfliktów w skali globalnej oraz nowych wyzwań, pozostawała w 2019 r. zdecydowanie na drugim planie. Niezależnie od problemów w sferze politycznej gospodarka amerykańska odnotowała kolejny rok dobrej koniunktury, który zamknął rekordowy okres gospodarczej prosperity. Utrzymanie tej tendencji w roku 2020 może istotnie zwiększyć szanse Donalda Trumpa na reelekcję w nadchodzących wyborach prezydenckich.

Celem opracowania jest dokonanie analizy sytuacji wewnętrznej i międzynarodowej Stanów Zjednoczonych przez pryzmat wydarzeń z 2019 r. (z uwzględnieniem poprzednich lat sprawowania urzędu przez Donalda Trumpa). Jako główną hipotezę przyjęto stwierdzenie, że wszczęcie procedury impeachmentu było przejawem kryzysu politycznego w Stanach Zjednoczonych, ale z uwagi na dobrą koniunkturę gospodarczą nie miało negatywnych konsekwencji dla sytuacji wewnętrznej oraz samego prezydenta, przełożyło się jednak na pogłębienie kryzysu przywództwa Stanów Zjednoczonych w świecie i osłabienie pozycji tego państwa na arenie międzynarodowej.

W celu zweryfikowania tej hipotezy analizie poddane zostaną główne procesy i działania w polityce zarówno wewnętrznej, jak i zagranicznej Stanów Zjednoczonych. Z uwagi na ograniczenia objętości tekstu nie będzie ona miała jednak charakteru pogłębionego. Jako materiał badawczy wykorzystano możliwie najszerszy wybór dostępnych źródeł zawierających bieżące informacje – prasę codzienną, przekazy online, raporty think tanków oraz badania opinii publicznej USA. Odniesiono się również do coraz obszerniejszej bazy artykułów naukowych podejmujących pogłębione analizy różnych aspektów funkcjonowania USA pod rządami Donalda Trumpa i jego administracji.

SYTUACJA WEWNĘTRZNA – IMPEACHMENT JAKO PRZEJAW KRYZYSU POLITYCZNEGO W STANACH ZJEDNOCZONYCH

Kluczowe znaczenie dla sytuacji wewnętrznej w Stanach Zjednoczonych w 2019 r. miał **nowy układ sił w Kongresie** po wyborach w 2018 r., w których demokraci uzyskali większość w Izbie Reprezentantów (235 miejsc dla demokratów i 199 dla republikanów), a republikanie utrzymali przewagę w Senacie (45 dla demokratów do 53 dla republikanów)¹. Taki rozkład sił zapowiadał zaostrzenie walki politycznej między demokratami i republikanami oraz prezydentem, większe trudności z uchwalaniem nowych ustaw i realizowaniem planów administracji, a także stwarzał demokratom realną szansę na realizację podstawowego celu politycznego, jakim od początku prezydentury Trumpa było dążenie do usunięcia go z urzędu lub przynajmniej postawienie w stan oskarżenia przez zastosowanie procedury impeachmentu.

Pierwszym poważnym polem starcia między republikanami i demokratami była kwestia zatwierdzenia budżetu na rok 2019. Konflikt wokół budżetu rozpoczął się już w 2018 r. i wobec jego niezatwierdzenia skutkowało paraliżem części administracji amerykańskiej (tzw. *government shutdown*), który trwał od 22 grudnia 2018 do 25 stycznia 2019 r. i był najdłuższym 35-dniowym paraliżem administracyjnym w historii USA.

Kolejnym wyzwaniem były prace specjalnej komisji dochodzeniowej **Roberta Muellera ds. tzw. *Russiagate***². Po dwóch latach prowadzenia dochodzenia, postawieniu zarzutów kilku ważnym współpracownikom prezydenta Trumpa i doprowadzeniu do ich skazania w marcu 2019 r. prokurator specjalny Robert Mueller zaprezentował długo oczekiwany ponad 400-stronicowy raport z prac komisji³. Co prawda, raport Muellera potwierdzał część zarzutów (np. celowe zwolnienie dyrektora FBI i utrudnianie śledztwa przez prezydenta), jak również wskazywał na zachowania łamiące standardy i balansujące na granicy prawa, nie zawierał jednak wystarczających dowodów na świadome łamanie prawa przez prezydenta, co pozwoliłoby na postawienie go w stan oskarżenia⁴. Sam prokurator generalny William Barr, powołany na to stanowisko przez prezydenta Trumpa, konkludował, że raport nie stwierdza, iż prezydent popełnił przestępstwo, ale i nie oczyszcza go z zarzutów⁵.

¹ W efekcie wyborów do Kongresu w 2018 r. w Izbie Reprezentantów demokraci zdobyli 235 miejsc, a republikanie 199, natomiast w Senacie 53 miejsc przypadło republikanom, a 45 demokratom + 2 senatorów niezależnych głosujących zazwyczaj z demokratami. Na początku 2020 r. układ sił zmienił się nieznacznie: w Izbie Reprezentantów zasiadało 232 demokratów i 197 republikanów (a 5 miejsc było nieobsadzonych); w Senacie: 47 demokratów i 53 republikanów.

² Por. A. Jarczewska, „Stany Zjednoczone – dokąd zmierza Ameryka pod przywództwem Trumpa?“, *Rocznik Strategiczny* 2018/19, s. 212.

³ R.S. Mueller, III, *Report On The Investigation Into Russian Interference In The 2016 Presidential Election*, Volume I of II Special Counsel Robert S. Mueller, III Submitted Pursuant to 28 C.F.R. § 600.8(c) Washington, D.C. March 2019, <https://www.justice.gov> (dostęp: 23.01.2020).

⁴ „Mueller: Wbrew twierdzeniom Trumpa, raport nie był jego uniewinnieniem“, PAP, 24 lipca 2019 r., <https://www.pap.pl> (dostęp: 23.01.2020).

⁵ Por. K. Reily, „Read Attorney General William Barr’s full remarks ahead of the Mueller report release“, *The Time*, 18 kwietnia 2019 r., <https://time.com> oraz R. Greenspan, „Read Attorney General William Barr’s letter to Congress on the Mueller report“, *The Time*, 24 marca 2019 r., <https://time.com> (dostęp: 15.01.2020).

Dopiero sprawa, która pojawiła się na początku września jako efekt anonimowego doniesienia sygnalisty z najbliższego otoczenia prezydenta, otworzyła **drogę do impeachmentu**. Zdaniem informatora w rozmowie telefonicznej z 25 lipca, którą Donald Trump przeprowadził z prezydentem Ukrainy Wołodymyrem Zełenskim, amerykański prezydent uzależnił udzielenie pomocy finansowej dla Ukrainy od wszczęcia dochodzenia przeciw synowi Joe Bidena Hunterowi, który prowadził interesy między innymi na Ukrainie⁶. Efektem takiego dochodzenia miało być ewentualne skompromitowanie Joe Bidena jako prawdopodobnego kontrkandydata Trumpa w wyborach prezydenckich 2020 r. Sprawa uznana została za chęć wykorzystania władzy państwowej do celów osobistych i za możliwą zdradę bezpieczeństwa narodowego. Dochodzenie prowadzone było przez trzy komisje w Izbie Reprezentantów: spraw zagranicznych, wywiadu oraz nadzoru. Od września do grudnia przed komisją zeznawali wysocy rangą urzędnicy oraz dyplomaci, jednakże prezydent i jego najbliżsi współpracownicy, mimo wielu wezwań, odmawiali stawienia na przesłuchania⁷. Ostatecznie 18 grudnia 2019 r. Izba Reprezentantów przegłosowała dwa artykuły impeachmentu przeciw prezydentowi Trumpowi – dotyczące nadużycia władzy (230 głosy za; 197 przeciw) i obstrukcji dochodzenia Kongresu (229 głosy za; 198 przeciw) w związku z naciskami na Ukrainę. W Senacie, z uwagi na układ sił w izbie wyższej i polityczną logikę, proces o usunięcie prezydenta z urzędu trwał zaledwie trzy tygodnie i zakończył się głosowaniem 6 lutego 2020 r., w którym republikańscy senatorowie uniewinnili prezydenta Trumpa, odrzucając oba zarzuty (pierwszy 52 głosami za; 48 przeciw, a drugi odpowiednio 53 za; 47 przeciw). Jednak w przypadku pierwszego zarzutu (tj. nadużycia władzy) republikański senator Mitt Romney zagłosował przeciw uniewinnieniu, akcentując tym samym wątpliwości co do niewinności prezydenta, co było szeroko dyskutowane w gronie republikanów przed głosowaniem⁸.

Niezależnie od tego, że finał impeachmentu był znany jeszcze przed jego rozpoczęciem, już samo wszczęcie postępowania wobec urzędującego prezydenta jest istotnym sygnałem dotyczącym wskazania problemów na szczytach władzy w Stanach Zjednoczonych. Impeachment Donalda Trumpa był trzecim takim przypadkiem w historii USA⁹ i przejawem bezpardonowej walki między demokratami, usiłującymi od początku prezydentury doprowadzić do usunięcia Trumpa z urzędu,

⁶ Szczegóły dotyczące przebiegu impeachmentu oraz kalendarium wydarzeń można znaleźć np. w: G. Panetta, „Everything you need to know about Trump’s impeachment process: What’s happened, who the players are, and what comes next”, *Business Insider*, 27 stycznia 2020 r., <https://businessinsider.com> (dostęp: 30.01.2020).

⁷ Przed komisjami zeznawali m.in. wysocy rangą urzędnicy i dyplomaci: Marie Yovanovitch, Michael McKinley, Bill Taylor, Gordon Sondland, Kurt Volker, George Kent, Alexander Vindman, Fiona Hill i Laura Cooper.

⁸ Był to pierwszy przypadek w historii USA, kiedy senator zagłosował przeciw „swojemu” prezydentowi w sprawie impeachmentu. Zob. np.: „Mitt Romney goes against party in vote to convict President Trump”, *The Wall Street Journal*, 6/7 lutego 2020 r., <https://wsj.com> (dostęp: 21.01.2020).

⁹ O istocie impeachmentów w polityce USA z perspektywy historycznej – np. F.O. Bowman III, „Foreign policy has always been at the heart of impeachment. High crimes from the Middle Ages to the age of Trump”, *Foreign Affairs*, 25 listopada 2019 r.

a republikanami, którzy walczą o zachowanie miejsc w Kongresie oraz utrzymanie stanowiska prezydenta dla reprezentanta swojej partii.

Choć wszczynając procedurę impeachmentu, demokraci liczyli na osłabienie Trumpa i jego obozu w nadchodzących wyborach, to paradoksalnie **walka z prezydentem w 2019 r. osłabiła Partię Demokratyczną oraz obnażyła jej słabości**. Przede wszystkim demokratom nadal brakuje konkretnego, wyrazistego i pozytywnego programu politycznego, którym mogliby przekonać do siebie niezdecydowanych wyborców. Co nie mniej ważne, nie mają oni także silnego, charyzmatycznego lidera, który byłby w stanie poprowadzić partię do zwycięskich wyborów do Kongresu oraz pokonać Donalda Trumpa w walce o drugą kadencję. W 2019 r. za pierwszoplanowe postacie Partii Demokratycznej uchodzili liderzy demokratów w Kongresie – Nancy Pelosi (przewodnicząca większości demokratycznej w Izbie Reprezentantów) oraz Chuck Schumer (przewodniczący mniejszości demokratycznej w Senacie), którzy stali się głównymi „twarzami” procesu impeachmentu. Nadal jednak brakuje zdecydowanego lidera do wyścigu o fotel prezydenta. Joe Biden, który ogłosił zamiar kandydowania w kwietniu, był już dwudziestym kandydatem z ramienia demokratów. W sumie ze strony demokratów zgłosiło się 26 kandydatów na kandydatów, co było najwyższym wynikiem w historii wyborów prezydenckich w USA i wyraźnym przejawem słabości oraz rozbitcia obozu demokratycznego¹⁰. Zgodnie z badaniami opinii publicznej z początku 2020 r. największe szanse na nominację mają Joe Biden – były wiceprezydent w administracji Baracka Obamy – oraz Bernie Sanders i Elizabeth Warren – senatorzy w Kongresie USA. Pozostali kandydaci, wśród których wyróżniają się Pete Buttigieg – były burmistrz miasta South Bend w Indianie – oraz Michael Bloomberg – magnat medialny, cieszą się poparciem na poziomie poniżej 10%¹¹. O wyborze reprezentanta demokratów w wyborach prezydenckich zdecydują wyniki prawyborów w Partii Demokratycznej w pierwszej połowie 2020 r., które zakończy konwencja demokratów planowana na 13–16 lipca w Milwaukee w stanie Wisconsin.

Zaabsorbowanie prezydenta oraz polityków z obu stron sceny politycznej kolejnymi dochodzeniami i impeachmentem wpłynęły także negatywnie na **proces legislacyjny w Stanach Zjednoczonych**. Aktywność Kongresu USA w 2019 r. była stosunkowo niewielka¹². Wiele ważnych ustaw było blokowanych zarówno przez demokratów w Izbie Reprezentantów, jak i w Senacie przez republikanów. Do połowy listopada Kongres uchwalił zaledwie 68 projektów ustaw i uchwał. Najważniejsze odnosiły się do takich kwestii jak: płatny urlop rodzinny dla pracowników federalnych, fundusze na walkę z uzależnieniem od opioidów czy reforma wymiaru

¹⁰ Zob. „2020 candidates”, CNN (aktualizowane), <https://edition.cnn.com/election/2020/candidates> (dostęp: 15.02.2020).

¹¹ Na podstawie sondaży „Democratic Presidential Nominations”, *RealClearPolitics*, https://www.realclearpolitics.com/epolls/2020/president/us/2020_democratic_presidential_nomination-6730.html (dostęp: 30.01.2020).

¹² B. McCarthy, „What is Congress doing besides impeachment?”, *Polifacts*, 14 listopada 2019 r., <https://www.politifact.com/article/2019/nov/14/what-congress-doing-besides-impeachment/> (dostęp: 24.01.2020).

sprawiedliwości w sprawach karnych. Niewątpliwym sukcesem było zatwierdzenie budżetu na 2020 r. w ostatnim możliwym dniu (19 grudnia 2019 r.) i uniknięcie kolejnego paraliżu administracji¹³. W marcu 2019 r. prezydent Trump zastosował pierwsze weto podczas swojej prezydentury, obalając rezolucję Senatu, aby zakończyć krajową deklarację kryzysową dotyczącą budowy muru granicznego, co z kolei mogłoby opóźnić prace administracji nad realizacją tego priorytetowego projektu¹⁴. Natomiast dopiero na początku roku 2020 udało się ratyfikować wynegocjowany w 2018 r. układ handlowy USMCA z Kanadą i Meksykiem.

Innym czynnikiem negatywnie wpływającym na skuteczność zarządzania państwem jest nadal **ponadprzeciętna rotacja na stanowiskach administracyjnych oraz w bezpośrednim otoczeniu prezydenta**¹⁵. W 2019 r. doszło do zmian na dziesięciu najwyższych stanowiskach w administracji, w tym w sześciu departamentach¹⁶: obrony (pełniącego obowiązki Patricka Shanahana zastąpił Mark Esper), zasobów wewnętrznych (za Ryana Zinke – David Bernhard), pracy (za Alexa Acostę – Eugene Scalia), energii (za Ricka Perry’ego – Dan Brouillette), bezpieczeństwa wewnętrznego (za Kevina McAleena – p.o. Chad Wolf), a nowym prokuratorem generalnym i jednocześnie szefem Departamentu Sprawiedliwości został William Barr, zastępując p.o. Matthew Whitakera¹⁷. Zmiany nastąpiły także w dwóch urzędach rangi gabinetowej: rządowej agencji ochrony środowiska (za Scotta Pruita – Andrew R. Wheeler), rządowej agencji małego biznesu (za Lindę McMahan – Jovita Carranza). Nowym p.o. dyrektorem Agencji Wywiadu Wewnętrznego został Joseph Maguire, zastępując Dana Coasta. Natomiast stanowisko ambasadora USA przy ONZ zostało zdegradowane z pozycji gabinetowej, a p.o. Jonathana Cohena zastąpiła Kelly Night Craft.

Duża rotacja stanowisk (choć mniejsza niż w poprzednich dwóch latach) nastąpiła też wśród urzędników Białego Domu. Według badań prowadzonych przez Brookings Institution, od początku kadencji zmiany dotyczą aż 80% (!) stanowisk tzw. Zespołu A (*Team A*), czyli sześćdziesięciu pięciu najważniejszych współpracowników prezydenta w Białym Domu – ponadto niektóre stanowiska obsadzone były już kilkakrotnie¹⁸. Bez wątpienia w 2019 r. najbardziej spektakularne było odejście z urzędu we wrześniu doradcy ds. bezpieczeństwa narodowego Johna Boltona w efekcie konfliktu z prezydentem wokół polityki wobec Korei Północnej,

¹³ W nowym budżecie przewiduje się zwiększenie wydatków o 50 mld USD, a prezydentowi udało się wynegocjować wyasygnowanie kolejnych nakładów na budowę muru na granicy z Meksykiem w wysokości 1,4 mld USD. Por. PAP, „Senat USA zatwierdził pieniądze dla rządu na 2020 rok”, 20 grudnia 2019 r., <https://www.pb.pl> (dostęp: 12.01.2020).

¹⁴ Do tej pory Trump użył prawa weta sześć razy: „Vetoes by President Donald J. Trump”, <https://www.senate.gov> (dostęp: 23.01.2020).

¹⁵ Więcej zob. badania zmian w administracji prowadzone przez Brookings: K.D. Tenpas, „Tracking turnover in the Trump administration – report”, Brookings Institution, luty 2020 (aktualizowane), <https://brookings.edu> (stan na 02.02.2020).

¹⁶ Wszystkie wymienione osoby zostały powołane na wskazane stanowiska w 2019 r.

¹⁷ W przypadku departamentu obrony, bezpieczeństwa wewnętrznego oraz sprawiedliwości są to już „trzecie” zmiany na stanowisku sekretarza.

¹⁸ K.D. Tenpas, „Tracking turnover in the Trump administration...”, op. cit.

Iranu oraz Afganistanu¹⁹. Jego miejsce zajął Robert O'Brien, zostając tym samym czwartym doradcą ds. bezpieczeństwa Donalda Trumpa. Ponadto, w związku z dochodzeniem w sprawie impeachmentu, Biały Dom opuścili w 2019 r. Fiona Hill i Tim Morisson, którzy zajmowali stanowiska starszych dyrektorów do spraw europejskich i rosyjskich w Radzie Bezpieczeństwa Narodowego. Jak co roku duża rotacja dotyczyła także stanowisk związanych z kontaktami z mediami, z większością których Donald Trump nadal pozostaje w ostrym konflikcie²⁰.

W 2019 r. Donald Trump kontynuował swoją „wojnę z mediami”, starając się, głównie przez komunikację *via* Twitter, dyskredytować zarówno dziennikarzy liberalnych mediów, jak i ich przekazy²¹. Jego aktywność z wykorzystaniem mediów społecznościowych w 2019 r. była nawet większa niż w latach poprzednich²², zawierała nadal dużą liczbę często nacechowanych emocjonalnie przekazów (np. prezydent oskarżał media o prowadzenie „antytrumpowej nagonki” i uczestnictwo w tzw. polowaniu na czarownice, jak określał dochodzenie w sprawie impeachmentu²³). Jednocześnie media prawicowe, z którymi sympatyzuje prezydent²⁴, ze stacją telewizyjną Fox News na czele, będącą główną platformą prawicowo-konserwatywnego przekazu oraz podstawowym źródłem informacji dla zwolenników prezydenta i Partii Republikańskiej, kreowały zupełnie przeciwny obraz prezydentury oraz sytuacji w państwie. Oprócz prezentowania sukcesów administracji Trumpa i odpierania zarzutów wobec prezydenta (budowanie pozytywnej narracji) skupiały się także na wskazywaniu w bezpardonowy sposób błędów i słabości demokratów (narracja negatywna). W efekcie silnie spolaryzowana politycznie amerykańska opinia publiczna jest odbiorcą jednostronnych

¹⁹ John Bolton chciał zeznawać przed senacką komisją w sprawie impeachmentu, a po rezygnacji ze stanowiska napisał książkę o kulisach pracy w Białym Domu zatytułowaną *The Room Where It Happened*, która ma się ukazać w USA w pierwszej połowie 2020 r. Zob. M. Czarnecki, „Impeachment: Były doradca Trumpa potwierdza w książce to, o co oskarżają prezydenta USA Demokraci”, *Gazeta Wyborcza*, 27 stycznia 2020 r. oraz B. Stelter, „John Bolton’s memoir, ‘The Room Where It Happened,’ gets March 17 release date”, CNN, 27 stycznia 2020 r., <https://edition.cnn.com> (dostęp: 30.01.2020).

²⁰ Zmiany dotyczyły stanowisk sekretarza prasowego i zastępców oraz dyrektora ds. komunikacji w Białym Domu. Por. Axios, „Every high-profile Trump administration departure”, 25 listopada 2019 r., <https://www.axios.com> (dostęp: 23.01.2020).

²¹ W 2019 r. ukazała się książka poruszająca tematykę relacji Trumpa z mediami: C. Harper, A. Hoskins, W. Marrin, *Trump’s Media War*, Palgrave Macmillan, New York 2019. Zob. też np.: D. Smith, „‘Enemy of the people’: Trump’s war on the media is a page from Nixon’s playbook”, *The Guardian*, 9 września 2019 r., <https://www.theguardian.com/us-news/2019/sep/07/donald-trump-war-on-the-media-oppo-research> (dostęp: 23.01.2020).

²² Jak podaje *New York Post*, w 2019 r. liczba tweetów Trumpa wzrosła prawie dwukrotnie – do ponad 7700 wysłanych wiadomości. Por. S. Nelson, T. Lapin, „Donald Trump doubled his tweets in 2019”, *New York Post*, 31 grudnia 2019 r., <https://nypost.com/> (dostęp: 24.01.2020).

²³ A. Markham-Cantor, „What Trump really means when he cries ‘witch hunt’”, *The Nation*, 28 października 2019 r., <https://www.thenation.com/> (dostęp: 12.01.2020).

²⁴ W kontekście relacji z mediami jedną z najbardziej kontrowersyjnych decyzji prezydenta było przyznanie Medalu Wolności skrajnie prawicowemu dziennikarzowi Rushowi Limbaugh. Gest ten został dość powszechnie uznany za obrazę wolności słowa i niezależnego dziennikarstwa w USA. Zob. np. „President Trump awards Rush Limbaugh the Presidential Medal of Freedom during State of the Union”, *Time*, 5 lutego 2020 r., <https://time.com/> (dostęp: 06.02.2020).

i skrajnie odmiennych narracyjnie przekazów medialnych, pełnych nieprawdziwych informacji (*fake news*) i tzw. alternatywnych faktów. Należy też zauważyć, że z uwagi na spadek popularności mediów tradycyjnych (tj. radio, prasy, telewizji) prawdziwa walka o władzę i sympatie wyborców toczy się w mediach społecznościowych i to one najprawdopodobniej będą głównym narzędziem komunikacji i wpływu na decyzje wyborców w kampanii prezydenckiej 2020 r.²⁵ Trend ten można już było obserwować w trakcie poprzednich wyborów prezydenckich (np. skandal wokół działania Facebooka i sprzedaży danych firmie Cambridge Analytica), jednak w tym roku z pewnością się nasili.

Bez wątpienia kluczowy dla wyników wyborów prezydenckich w USA będzie **stan amerykańskiej gospodarki**, która w 2019 r., niezależnie od problemów w sferze politycznej, nadal utrzymywała się w dobrej kondycji. Pozwoliło to odnotować dziesiąty rok nieprzerwanego wzrostu gospodarczego²⁶. Zgodnie z danymi ogłoszonymi w grudniu przez System Rezerwy Federalnej prognozowany wzrost gospodarczy wyniósł w 2019 r. 2,2% (lekki spadek w stosunku do roku poprzedniego, kiedy osiągnął on 2,5%), co interpretowane było jako wpływ wojen handlowych z Chinami i UE²⁷. Po raz kolejny bezrobocie odnotowało rekordowo niski wynik i oszacowano je na 3,5% w skali roku (najniższe od 50 lat)²⁸, a inflacja wyniosła 1,5%²⁹. Giełda amerykańska pobiła kolejne rekordy, co z jednej strony wskazywało na utrzymanie optymizmu wśród inwestorów, z drugiej jednak budziło obawy o możliwe granice wzrostu indeksów giełdowych³⁰.

Jednocześnie coraz bardziej niepokoją wskaźniki dotyczące deficytu budżetowego i stale rosnącego długu publicznego³¹. W roku 2019 deficyt budżetowy sięgnął niemal 1 bln USD. Deficyt wzrósł do 4,6% PKB i był o 205 mld USD wyższy niż w 2018 r.³² Bez wątpienia jednak jednym z najważniejszych problemów gospodarczych i politycznych oraz przyczyną sporów między demokratami i republikanami (np. podczas negocjacji nowego budżetu) była wysokość długu publicznego USA³³. W 2019 r. wzrósł on do 79,2% PKB w porównaniu z 77,4%

²⁵ Zob. *News Media Trends*, Pew Research Institute, <https://www.pewresearch.org/topics/news-media-trends/> (dostęp: 09.01.2020).

²⁶ „For the first time in history, the US economy has started and ended a decade without a recession”, CNBC, 19 grudnia 2019 r.

²⁷ Dane na podstawie: „Economic projections of Federal Reserve Board members and Federal Reserve Bank presidents, under their individual assumptions of projected appropriate monetary policy”, Board of Governors of the Federal Reserve System, 11 grudnia 2019 r., <https://www.federalreserve.gov> (dostęp: 13.01.2020).

²⁸ „US unemployment is the lowest in 50 years. Here’s why Wall Street thinks that’s actually a bad thing”, *Business Insider*, 6 grudnia 2019 r., <https://businessinsider.com> (dostęp: 13.01.2020).

²⁹ Dane za „Economic projections of Federal Reserve Board...”, op. cit.

³⁰ Por. PAP, „Amerykańska giełda z nowymi rekordami. »Mamy prawdziwą hossę«”, *Business Insider*, 27 grudnia 2019 r., <https://businessinsider.com> (dostęp: 23.01.2020).

³¹ J. Furman, L.H. Summers, „Who’s afraid of budget deficit?”, *Foreign Affairs*, marzec–kwiecień 2019.

³² Dane na podstawie *Monthly Budget Review: Summary for Fiscal Year 2019*, Congressional Budget Office, 7 listopada 2019 r., <https://www.cbo.gov/publication/55824> (dostęp: 23.12.2019).

³³ Choć USA zajmują 13. miejsce wśród krajów o najwyższym poziomie zadłużenia w stosunku do PKB (na pierwszym miejscu jest Japonia, której dług publiczny osiągnął 237% PKB, a w przypadku USA

w roku poprzednim, przekraczając 23,2 bln USD (jest to wzrost o 16%, odkąd Donald Trump został prezydentem w 2017 r.)³⁴.

Z uwagi na to, że dobry stan gospodarki jest wskazywany przez prezydenta jako jedno z kluczowych osiągnięć jego prezydentury³⁵, a kwestie gospodarcze często okazują się decydujące w wyborach w USA, najważniejszym zadaniem dla aktualnej administracji na rok 2020 będzie zapobieżenie recesji i utrzymanie koniunktury gospodarczej na co najmniej aktualnym poziomie, czemu skutecznie może zagrozić epidemia COVID-19, zapoczątkowana w Chinach pod koniec 2019 r.

Administracja nie powinna jednak przywiązywać nadmiernej wagi do czynnika gospodarczego z uwagi **na to, że nastroje w społeczeństwie amerykańskim w 2019 r. nie cechowały się nadmiernym optymizmem**. Niezależnie od dobrej koniunktury gospodarczej i pozytywnych wskaźników tylko 56% Amerykanów oceniało stan gospodarki USA jako znakomity lub dobry, a w kwestiach dotyczących szczegółów można było zauważyć zasadnicze różnice interpretacyjne, wynikające głównie z preferencji politycznych oraz poziomu zarobków³⁶. Badanie przeprowadzone na dużej próbie w grudniu 2019 r. wykazało, że bogaci Amerykanie, sympatyzujący z Partią Republikańską, zdecydowanie lepiej postrzegają gospodarkę oraz perspektywy na przyszłość niż biedniejsi, głosujący na demokratów. Podobnie raport Pew Research Center dotyczący tego, jak Amerykanie widzą przyszłość, wykazał, że nastroje w społeczeństwie amerykańskim są raczej ostrożne i tylko niewiele ponad 50% społeczeństwa żywi optymizm co do przyszłości³⁷. Większość pytaných Amerykanów uważa, że w dalszej perspektywie czasowej pozycja ich kraju ulegnie pogorszeniu, powiększą się podziały społeczne i polityczne oraz pogorszy się jakość przywództwa politycznego w USA. Wśród kwestii, które budzą największe zaniepokojenie, większość wskazywała na problemy wynikające z: rosnącego zadłużenia, narastających nierówności między bogatymi a biednymi, zagrożenia automatyzacją, pogorszenia się stanu gospodarki, a także związane ze skutkami zmian w środowisku naturalnym

jest to 106%), to jednak biorąc pod uwagę wartość zadłużenia, są absolutnym numerem jeden na świecie. Więcej zob. H. Plecher, „Countries with the highest public debt 2019”, *Statista*, 9 grudnia 2019 r., <https://www.statista.co> (dostęp: 12.01.2020).

³⁴ E. Duffin, „United States – public debt by month 2018/19”, *Statista*, 8 stycznia 2020 r., <https://businessinsider.com> (dostęp: 12.01.2020) oraz *Monthly Budget Review: Summary...*, op. cit.

³⁵ Zob. np.: The White House, *Remarks by President Trump in State of the Union Address*, 4 lutego 2020 r., <https://www.whitehouse.gov/> oraz zakładka „Economy” na stronach Białego Domu, <https://www.whitehouse.gov/> (dostęp: 05.02.2020). Należy jednak pamiętać, że gospodarka amerykańska weszła w okres dynamicznego wzrostu jeszcze przed objęciem prezydentury przez Donalda Trumpa w 2017 r., co było efektem pokryzysowej rewitalizacji w efekcie programów pomocowych Baracka Obamy.

³⁶ Por. R. Igielnik, K. Parker, „Most Americans say the current economy is helping the rich, hurting the poor and middle class”, Pew Research Center, 11 grudnia 2019 r., <https://www.pewsocialtrends.org> (dostęp: 13.01.2020).

³⁷ Zob. K. Parker, R. Morin, J.M. Horowitz, „Looking to the future, public sees an America in decline on many fronts: Majorities predict a weaker economy, a growing income divide, a degraded environment and a broken political system”, Pew Research Center, 21 marca 2019 r., <https://www.pewsocialtrends.org> (dostęp 13.01.2020).

i coraz trudniejszą sytuacją osób starszych³⁸. Wypowiedzi te wskazują na wzrost świadomości społecznej Amerykanów i konieczność bardziej odpowiedzialnego podejścia do nowych wyzwań.

W kontekście nadchodzących wyborów najbardziej istotne są silna polaryzacja polityczna społeczeństwa amerykańskiego i brak dialogu między stronami, które przywiązane są do swoich przekonań i poglądów oraz do tego, co przekazują także silnie upolitycznione media. Sympatie polityczne i poparcie dla prezydenta rozkładają się niemal równo po połowie³⁹. Stąd też ani kolejne oskarżenia, ani nawet procedura impeachmentu nie wpłynęły na zmniejszenie poparcia dla niego, a nawet nieznacznie je zwiększyły – przed rozstrzygającym głosowaniem w sprawie impeachmentu poparcie dla prezydenta osiągnęło 49% i było najwyższe od początku prezydentury (jednocześnie 51% Amerykanów wyrażało dezaprobatę dla Donalda Trumpa)⁴⁰.

Najważniejszą grupą społeczną dla polityków w nadchodzącym roku będą wyborcy niezależni i wahający się (przedstawiciele tzw. *swing states*), ponieważ to oni *de facto* zdecydują, kto zostanie kolejnym prezydentem USA i jaki będzie nowy układ sił w Kongresie. Wśród tematów najbardziej interesujących opinię publiczną w 2019 r., wskazywanych w różnych badaniach sondażowych, przeważały takie kwestie jak: służba zdrowia, gospodarka, imigracja, edukacja, środowisko oraz śladowo polityka zagraniczna⁴¹. Można się zatem spodziewać, że to najprawdopodobniej te tematy zdominują prezydencką kampanię wyborczą w roku 2020.

POLITYKA ZAGRANICZNA – ŚWIAT NA UBOCZU, ALE NADAL POD KONTROLĄ

W roku 2019, podobnie jak w dwóch poprzednich latach prezydentury Donalda Trumpa, sfera polityki zagranicznej pozostawała w cieniu politycznych wydarzeń w USA i podporządkowana była realizacji wewnętrznych interesów administracji, czego przykładem była choćby sprawa impeachmentu⁴². Marginalizacja polityki

³⁸ Ibidem.

³⁹ Średnia z różnych badań przeprowadzanych w 2019 r. wykazała, że 51,9% wyrażało dezaprobatę wobec prezydentury Trumpa, a 44,6% było zadowolonych z działań prezydenta. Dane za: „President Trump job approval”, RealClearPolitics (aktualizowane), <https://www.realclearpolitics.com> (dostęp: 31.01.2020).

⁴⁰ Zgodnie z sondażami Gallupa, między październikiem 2019 a lutym 2020 r. poparcie dla prezydenta wzrosło odpowiednio z 39% do 49% i było najwyższe od początku kadencji. Dane za: „Trump job approval”, Gallup Insitute, wyniki cotygodniowe aktualizowane na bieżąco, <https://news.gallup.com/> (dostęp: 08.02.2020).

⁴¹ Por. „Public’s 2019 priorities: Economy, health care, education and security all near top of list”, Pew Research Center, 24 stycznia 2019 r., <https://www.people-press.org/2019/01/24/publics-2019-priorities-economy-health-care-education-and-security-all-near-top-of-list/>; C.M. Cannon, „Medicare for all’ support is high... but complicated”, RealClearPolitics, 15 maja 2019 r., <https://www.realclearpolitics.com>; F. Newport, „The people’s priorities, examined”, *Gallup*, 17 stycznia 2020 r.; „America’s biggest issues”, Heritage Foundation, <https://www.heritage.org/americas-biggest-issues> (dostęp do wszystkich: 19.01.2020).

⁴² Sprawa nacisków na Ukrainę, która stała się podstawą wszczęcia procedury impeachmentu, choć wiązała się z działaniami w sferze zagranicznej, to swoje podłoże miała w wewnętrznej rywalizacji o władzę i przyszłą prezydenturę.

zagranicznej, odzwierciedlająca tendencje izolacjonistyczne, obecne od początku sprawowania urzędu przez Trumpa, wynikała także z niechęci prezydenta do tej sfery życia politycznego, braku zaufania do profesjonalnych dyplomatów oraz pragmatyki i kalkulacji działania. Z uwagi na to, że polityka zagraniczna ma obecnie marginalne znaczenie dla opinii publicznej w USA (tylko kilka procent Amerykanów uważa te tematy za istotne), aktywność w tej sferze nie przełoży się na głosy w wyborach, nie warto więc w nią „inwestować”⁴³.

W rezultacie aktywność prezydenta i administracji w zakresie polityki zagranicznej w 2019 r. nie była imponująca – wyznaczał ją wcześniej ustalony kalendarz wydarzeń i wizyt międzynarodowych (osiem wizyt zagranicznych prezydenta w 2019 r.) lub miała charakter doraźny. Najwięcej uwagi administracja poświęciła relacjom z czterema krajami – Chinami i Rosją, ale też Koreą Północną i Iranem, które korzystając z bierności USA, coraz śmielej realizują swoje interesy i wypełniają przestrzeń pozostawioną przez Amerykanów.

Z punktu widzenia polityki regionalnej nadal najważniejsze dla USA są trzy regiony: a) **Azja** – z uwagi na interesy gospodarcze i strategiczne USA, a tam: Chiny – największy rywal USA na arenie międzynarodowej (szczególnie sfery militarnej, gospodarczej i technologicznej); Korea Północna – stanowiąca główne zagrożenie dla stabilności i bezpieczeństwa regionu w konsekwencji prac nad rozwojem broni nuklearnej; Japonia i Korea Południowa – główni amerykańscy sojusznicy; Indie – ważny partner w rywalizacji z Chinami; b) **szeroki Bliski Wschód** – z uwagi na dostęp do ropy naftowej i brak stabilności wielu państw regionu, co stanowi zagrożenie dla bezpieczeństwa światowego, a tam: Izrael oraz Arabia Saudyjska – kluczowi sojusznicy USA w regionie, Iran – główne zagrożenie dla regionu i interesów amerykańskich; Irak – państwo niestabilne i coraz bardziej poddające się wpływowi Iranu; Syria i Afganistan – państwa, w których nadal toczą się wojny i które zagrożone są wybuchem nowych konfliktów; c) **Europa** – jako tradycyjny, choć ostatnio „niedoceniany” sojusznik, istotny szczególnie w kontekście rywalizacji z Chinami i Rosją oraz z uwagi na interesy gospodarcze USA⁴⁴, a tam przede wszystkim: relacje z dużymi krajami UE (tj. Niemcy, Francja, Wielka Brytania – ta ostatnia także z uwagi na brexit) oraz Polska jako ważny, bo strategicznie zlokalizowany, ale też bezkrytyczny sojusznik USA w regionie⁴⁵. Kluczowe są również relacje z Rosją, która podobnie jak USA i Chiny realizuje politykę globalną i zaangażowana jest niemal w każdym regionie świata. W 2019 r. ważnym krajem była także Wenezuela, gdzie USA zaangażowały się we wsparcie dla przemian

⁴³ Zob. np. sondaż Real Clear Politics z maja 2019 r., w którym tylko 3% pytanym wskazało politykę zagraniczną jako ważny temat: C.M. Cannon, „Medicare for all?...”, op. cit.

⁴⁴ Unia Europejska nadal jest głównym partnerem handlowym USA, niezależnie od konfliktów i nacisków w postaci wojny handlowej. Na temat relacji handlowych USA–UE zob. więcej: D.S. Hamilton, J.P. Quinlan, *The Transatlantic Economy 2019: Annual Survey of Jobs, Trade and Investment between the United States and Europe*, Foreign Policy Institute, Johns Hopkins University SAIS, Washington, D.C., 2019.

⁴⁵ Przejawem dobrych stosunków między USA a Polską było zniesienie wiz dla Polaków w 2019 r. oraz podpisanie nowych kontraktów na dostawę broni dla polskiej armii. Zob. więcej rozdział nt. polityki zagranicznej RP w niniejszym tomie.

politycznych. Inne kraje i regiony pozostawały poza sferą głównych działań i zainteresowań USA, co zachęcało szczególnie Chiny i Rosję do zwiększania tam swojej aktywności (jest to szczególnie widoczne w Afryce i Ameryce Południowej).

Odsunięcie na dalszy plan sfery polityki zagranicznej w 2019 r. było potwierdzeniem przyjętych na początku prezydentury priorytetów. Hasło *America first* oznaczało nie tylko stawianie interesów Stanów Zjednoczonych na pierwszym planie, lecz także w praktyce postawienie polityki zagranicznej na planie dalszym i nasilenie tendencji izolacjonistycznych. Zgodnie z koncepcją administracji (zawartą w głównych dokumentach programowych, takich jak: *NSS* '2017⁴⁶, *NDS* '2018⁴⁷ oraz *IPSR* '2019⁴⁸) USA powinny dążyć do ograniczania zaangażowania w świecie – zarówno finansowego, jak i wojskowego, zwiększenia partycypacji sojuszników we wspólnych działaniach oraz brania odpowiedzialności za własną obronę (przede wszystkim odciążenia USA z ponoszenia kosztów obrony innych krajów). Ponadto ich celem powinny być modernizacja oraz wzmocnienie własnych zdolności wojskowych, tak aby były one w stanie sprostać wzrostowi siły i aktywności innych państw oraz nowym wyzwaniom.

W efekcie aktywność w sferze działań zewnętrznych (czyli *de facto* polityki zagranicznej) jest ujmowana przez administrację jako istotny element wzmocnienia bezpieczeństwa narodowego. Na stronie Białego Domu jako podsumowanie roku 2019 główne osiągnięcia w sferze działań zewnętrznych pogrupowano w cztery kategorie: a) odbudowa amerykańskiej siły; b) walka z terroryzmem; c) ochrona wolności; d) działanie na rzecz pokoju w świecie⁴⁹.

W pierwszej kategorii, odnoszącej się do **wzmocnienia sił zbrojnych USA**, wskazano na: odbudowę potencjału obrony narodowej kosztem 2,2 bln USD w trzy lata; najwyższe podwyżki w wojskowości od dziesięciu lat; powołanie Sił Kosmicznych USA⁵⁰ (*United States Space Force* – USSF)⁵¹.

Działania te wiązały się jednak z ogromnymi kosztami dla amerykańskiego budżetu i częściowo także z relokacją środków Departamentu Stanu na rzecz Pentagonu (co w praktyce oznaczało większy nacisk na *hard power* kosztem *soft power*). Efektem jest po pierwsze poprawa zdolności obronnych i technologicznych USA, ale też dofinansowanie sektora zbrojeniowego oraz pracowników cywilnych i wojskowych, opłacanych z budżetu Departamentu Obrony, co jest nie bez znaczenia

⁴⁶ *National Security Strategy of the United States of America*, The White House, grudzień 2017, <https://www.whitehouse.gov> (dostęp: 15.01.2020).

⁴⁷ *Summary of the 2018 National Defense Strategy of the United States of America*, Department of Defense, styczeń 2018, <https://dod.defense.gov/> (dostęp: 15.01.20).

⁴⁸ *Indo-Pacific Strategy Report*, Department of Defense, 1 czerwca 2019 r., <https://assets.documentcloud.org/documents/6111634/DOD-INDO-PACIFIC-STRATEGY-REPORT-JUNE-2019.pdf> (dostęp: 15.01.2020).

⁴⁹ Więcej zob.: The White House, „President Donald J. Trump is rebuilding our military and protecting America's interests abroad”, Fact Sheet, 4 lutego 2020 r., <https://whitehouse.gov> (dostęp: 04.02.2020).

⁵⁰ Zgodnie z ustawą o obronie narodowej na 2020 r., w dniu 20 grudnia 2019 r. dotychczasowe Dowództwo Kosmiczne Sił Powietrznych USA zostało przekształcone w Siły Kosmiczne Stanów Zjednoczonych jako nowy, niezależny oddział Sił Zbrojnych USA. Źródło: S. 1790: National Defense Authorization Act for Fiscal Year 2020, <https://www.govtrack.us/> (dostęp: 23.01.2020).

⁵¹ The White House, „President Donald J. Trump is rebuilding...”, op. cit.

w kontekście nadchodzących wyborów⁵². Po drugie, dalsze osłabianie dyplomacji, zarówno pod względem finansowym, kadrowym, jak i moralnym⁵³. Profesjonalni dyplomaci – szczególnie ambasadorzy – zastępowani są często osobami z nadania politycznego, urzędnicy niższego szczebla masowo odchodzą ze służby, niewielu jest chętnych do nowych naborów, a wiele placówek zagranicznych nadal pozostaje nieobsadzonych⁵⁴. Działania administracji są przedmiotem krytyki licznych specjalistów, którzy zgodnie podkreślają, że obecne szkody dla amerykańskiej dyplomacji mają ogromną skalę i bardzo trudno będzie je zniwelować⁵⁵.

Drugą kategorią była **walka z terroryzmem**; w jej ramach w 2019 r. odnotowano ostateczną likwidację tzw. Państwa Islamskiego w konsekwencji zabicia jego przywódcy Abu Bakra al-Baghdadiego oraz zabicie Kasema Sulejmaniego – irańskiego wysokiego urzędnika państwowego i dowódcy irańskich sił specjalnych, określone przez USA jako „terrorysta winny śmierci tysięcy Amerykanów”⁵⁶.

Zabicie al-Baghdadiego było jednym z priorytetów Donalda Trumpa. Został on zrealizowany 27 października 2019 r. w ramach akcji służb specjalnych w północno-zachodniej części Syrii. Ponadto dwa dni później zabito także następcę al-Baghdadiego. Przeprowadzenie obu akcji zostało uznane przez amerykańskich sojuszników oraz ekspertów za sukces, jednakże wskazywano także, że nie jest to równoznaczne z ostateczną likwidacją ISIS⁵⁷. Kontrowersje wzbudziła natomiast reakcja Donalda Trumpa, który podczas konferencji prasowej szczegółowo opowiedział o przeprowadzonej akcji i skomentował, że al-Baghdadi zginął jak „tchórzliwy pies”, co uznane zostało za niebezpieczne ujawnianie działań amerykańskich służb specjalnych oraz niegodne mocarstwa i jego przywódcy⁵⁸.

Natomiast zabicie Kasema Sulejmaniego było kulminacją konfliktu z Iranem, narastającego po wycofaniu się Amerykanów z porozumienia nuklearnego JCPOA w 2018 r. W połowie 2019 r., w odpowiedzi na informacje, że Iran szykuje atak na siły amerykańskie w rejonie Zatoki Perskiej, USA wysłały w ten region dodatkowe

⁵² P.K. MacDonald, J.M. Parent, „Trump didn’t shrink US military commitments abroad – he expanded them”, *Foreign Affairs*, 3 grudnia 2019 r.

⁵³ Np. ataki i naciski ze strony prezydenta i jego najbliższego otoczenia na Marie Yovanovitch, była ambasador na Ukrainie, która zeznawała podczas śledztwa w sprawie impeachmentu przeciwko Donaldowi Trumpowi.

⁵⁴ S. Brown, „Diplomacy disrupted”, *Politico*, 14 listopada 2019 r., <https://www.politico.eu/> (dostęp: 12.01.2020).

⁵⁵ Zob. np. najnowszą książkę W. Burnsa, *The Back Channel: A Memoir of American Diplomacy and the Case for Its Renewal*, Penguin – Random House, New York 2019; oraz artykuły: idem, „The demolition of U.S. diplomacy”, *Foreign Affairs*, 14 października 2019 r.; R. Garmer, „U.S. diplomacy’s ‘Gordon problem’ goes way beyond Gordon Sondland”, *Foreign Policy*, 21 listopada 2019 r.; A.J. Blinken, R. Kagan, „America First’ is only making the world worse. Here’s a better approach”, *The Washington Post*, 1 stycznia 2019 r.

⁵⁶ The White House, „President Donald J. Trump is rebuilding...”, op. cit.

⁵⁷ Zob. np. komentarze w *Foreign Policy* z 28 października 2019 r.: H.A. Helleayer, „The conditions that created ISIS still exist”; L. Seligman, R. Gramer, „U.S. pushes skeptical allies to step up ISIS fight in Syria”; C.P. Clarke, A. Amarasingam, „Baghdadi’s death will make global affiliates more independent”.

⁵⁸ Zob. D.L. Byman, „5 lessons from the death of Baghdadi”, Brookings Institute, 29 października 2019 r., <https://www.brookings.edu/> (dostęp: 15.11.2019).

siły. W czerwcu 2019 r. Iran zestrzelił amerykańskiego drona w rejonie cieśniny Ormuz, a w odpowiedzi Donald Trump wydał dekret nakładający nowe sankcje na Iran, w tym na najwyższego przywódcę Alego Chamenei. Eskalacja konfliktu nastąpiła na przełomie 2019/2020 r., kiedy to w odpowiedzi na amerykański nalot w Iraku, w którym zginęło 25 osób, tłum zaatakował ambasadę amerykańską w Iraku, a USA oskarżyły Iran o podżeganie do tej napaści. W ataku raketowym na lotnisko w Teheranie 3 stycznia 2020 r. USA zabiły Kasema Sulejmaniego – przywódcę irańskich sił specjalnych Al-Kuds, co z kolei wywołało akcje odwetowe w postaci ataków na bazy amerykańskie ze strony Iranu⁵⁹. Tragicznym skutkiem wzrostu napięcia między USA a Iranem było najprawdopodobniej przypadkowe zestrzelenie przez siły irańskie cywilnego samolotu ukraińskiego ze 144 osobami na pokładzie, co, jak można przypuszczać, zapobiegło dalszej eskalacji działań ze strony Irańczyków. Sytuacja między USA a Iranem jest jednak nadal bardzo napięta – w 2020 r. można się zatem spodziewać nowych działań z obu stron.

W trzeciej kategorii, określonej jako **ochrona wolności w świecie**, wskazano: wsparcie USA dla opozycji w walce z dyktaturą Nicolása Maduro w Wenezueli, nałożenie sankcji na sponsorów reżimu oraz uznanie Juana Guaidó za legalnego tymczasowego prezydenta tego kraju; jak również wyrażenie poparcia dla ruchów wolnościowych w Iranie i nałożenie nowych sankcji na reżim irański⁶⁰.

Działania administracji USA w sytuacji walki o władzę w Wenezueli miały na celu wsparcie dla demokratycznej opozycji i skutkowały uznaniem w styczniu 2019 r. Juana Guaidó (przewodniczącego parlamentu, a zarazem przywódcy opozycji) za tymczasowego prezydenta Wenezueli. Sytuacja wewnętrzna w Wenezueli jest jednak nadal daleka od normalizacji, a Nicolás Maduro nie ustąpił ze stanowiska. Ponadto pod koniec roku okazało się, że już w 2018 r. Rudy Giuliani – prawnik prezydenta Trumpa – był inicjatorem „niejawnych dyplomatycznych działań”, które zmierzały do uzgodnienia z Maduro odejścia od władzy i wynegocjowania z nim warunków otwarcia Wenezueli dla amerykańskiego biznesu⁶¹.

Natomiast nowe sankcje nałożone na Iran, które miały być także wsparciem dla ruchów przeciwko reżimowi, spowodowały ogromne problemy gospodarcze i odbiły się negatywnie na sytuacji irańskiego społeczeństwa⁶². Skutkiem były powszechne protesty w listopadzie 2019 r., które zostały brutalnie stłumione przez władze irańskie.

Czwartą kategorią było **działanie na rzecz pokoju światowego**, a w jej ramach podkreślono: dążenie do szerzenia pokoju na Półwyspie Koreańskim, Bliskim Wschodzie i na Bałkanach; prace nad planem pokojowym dla Izraela i Palestyny; zaangażowanie w rozmowy pokojowe w Afganistanie oraz działania administracji w zakresie

⁵⁹ Islamski Korpus Strażników Rewolucji Islamskiej (Al-Kuds) został uznany przez USA za grupę terrorystyczną już 15 kwietnia 2019 r. (wcześniej zrobiły to Arabia Saudyjska i Bahrajn).

⁶⁰ The White House, „President Donald J. Trump is rebuilding...”, op. cit.

⁶¹ Zob. np. J. de Cordoba, J. Ferrero, V. Salma, „U.S. and Venezuela hold secret talks”, *The Wall Street Journal*, 21 sierpnia 2019 r.

⁶² Zob. np.: „Six charts that show how hard US sanctions have hit Iran”, BBC, 9 grudnia 2019 r., <https://www.bbc.com>; A. Jalalpour, „The US sanctions on Iran are causing a major humanitarian crisis”, *The Nation*, 21 stycznia 2020 r., <https://www.thenation.com> (dostęp 26.01.2020).

zapewnienia bezpieczeństwa USA, zapobieżenie zaangażowaniu w kolejny niekończący się konflikt oraz sprowadzenie amerykańskich wojsk do USA⁶³.

Bezpośrednie negocjacje (w Singapurze w 2018 r. i Hanoi w 2019 r.) między Donaldem Trumpem a Kim Dzong-unem w sprawie rozbrojenia nuklearnego Korei Północnej, jak również spotkanie przywódców w strefie zdemilitaryzowanej na Półwyspie Koreańskim, zakończyły się porażką⁶⁴. Choć administracja amerykańska podkreślała historyczne znaczenie wizyty i rozmów z koreańskim przywódcą, to jednak nie przyniosły one żadnych wymiernych efektów, co więcej, Korea Północna nadal prowadziła program budowy broni nuklearnej i dokonywała kolejnych testów broni krótkiego zasięgu.

Działania USA mające na celu uspokojenie sytuacji na Bliskim Wschodzie także nie przyniosły oczekiwanych rezultatów. Rok 2019 obfitował w liczne napięcia, z których najgroźniejsze były wspomniane już incydenty z Iranem. Osiągnęły one apogeum na przełomie 2019/2020 r. i mogły doprowadzić do wybuchu nowej wojny na Bliskim Wschodzie.

Kontrowersje, a nawet jawny sprzeciw Kongresu wzbudziło także wsparcie prezydenta dla Arabii Saudyjskiej w jej interwencji w wojnę domową w Jemenie (co skutkowało powołaniem się na ustawę *War Power Act* z 1973 r.). Ponadto liczne wątpliwości budziły działania w zakresie zwiększania obecności wojskowej USA w Zatoce Perskiej oraz udzielanie pomocy wojskowej dla Arabii Saudyjskiej i Zjednoczonych Emiratów Arabskich po atakach (we wrześniu) na ich rafinerie naftowe.

Z kolei niespodziewane wycofanie nielicznych już amerykańskich sił z Syrii, w październiku 2019 r., zostało skrytykowane zarówno przez sojuszników USA, jak i przez przedstawicieli Partii Republikańskiej⁶⁵. Jeden z republikańskich senatorów, Patrick J. Toomey, stwierdził, że: „Ta zdrada Kurdów poważnie zaszkodzi naszej wiarygodności jako sojusznika w świecie”⁶⁶. Działanie USA zostało uznane za pozostawienie wolnej ręki w Syrii Turcji, Iranowi, Rosji oraz reżimowi Baszara al-Asada.

Liczne kontrowersje wzbudzały także relacje USA–Izrael, w tym prace nad planem pokojowym dla Izraela i Palestyny (prowadzone bez udziału tej drugiej). Zakończyły się one ogłoszeniem na początku 2020 r. tzw. Planu dla Bliskiego

⁶³ The White House, „President Donald J. Trump is rebuilding...”, op. cit.

⁶⁴ Podczas spotkania Trump jako pierwszy w historii prezydent amerykański przekroczył linię demarkacyjną i znalazł się na terytorium Korei Północnej. Zostało to uznane za przełomowy gest w historii amerykańskiej dyplomacji, ale faktycznie nie przyniosło żadnych rezultatów. Demokraci zarzucali nawet prezydentowi, że w ten sposób przyczynia się do legitymizowania autorytarnego reżimu Kim Dzong-una.

⁶⁵ Zob. np. J. Borger, M. Chulov, B. McKernan, „Trump’s shock Syria retreat reverberates as Turkish troops mass”, *The Guardian*, 8 października 2019 r., <https://www.theguardian.com/>; R. Kheel, „Five unintended consequences of Trump’s Syria withdrawal”, *The Hill*, 16 października 2019 r., <https://thehill.com/>; S.E. Rasmussen, I. Coles, „U.S. troops withdrawing from Syria draw scorn”, *The Wall Street Journal*, 21 października 2019 r., <https://www.wsj.com/> (dostęp do wszystkich 24.01.2020).

⁶⁶ P. Toomey, *Toomey Statement on President Trump’s Decision to Withdraw U.S. Forces from Northern Syria*, strona internetowa senatora P. Toomeya, 7 października 2019 r., <https://www.toomey.senate.gov/> (dostęp: 12.01.2020).

Wschodu, który spotkał się ze skrajnymi reakcjami komentatorów i zainteresowanych⁶⁷. W efekcie plan, uwzględniający jedynie oczekiwania i interesy Izraela, tylko wzmógł wzajemne animozje i rozpalił konflikt na nowo.

Zaangażowanie Amerykanów w rozmowy pokojowe w Afganistanie nie przyniosło pozytywnych rozwiązań w 2019 r., a sytuacja w tym kraju jest nadal napięta i daleka od stabilizacji. Planowane na wrzesień rozmowy pokojowe w Camp David z talibami, kontrolującymi niemal połowę powierzchni Afganistanu, zostały odwołane, a jako oficjalny powód podano atak talibów na bazę USA i zabicie amerykańskiego żołnierza⁶⁸. Temat powrócił na początku 2020 r. i jeśli prezydentowi uda się doprowadzić rozmowy do końca i wycofać wojska amerykańskie z Afganistanu, to może zostać to uznane za spełnienie obietnicy zakończenia „niekończących się wojen” i mieć istotne znaczenie w kampanii prezydenckiej⁶⁹.

Powyższą listę, przedstawioną przez Biały Dom, można byłoby jeszcze uzupełnić o co najmniej dwie istotne kategorie działań w polityce zewnętrznej USA – **relacje handlowe** (które mogłyby być określone przez administrację jako wzmacnianie gospodarki przez handel) oraz **relacje z sojusznikami** (co z kolei dałoby się ująć jako dzielenie odpowiedzialności i kosztów przywództwa z sojusznikami).

Kwestie relacji handlowych, które realizowane są przez administrację Trumpa w formule bilateralnej, w 2019 r. podporządkowane były trzem zagadnieniom – wojnie handlowej z Chinami, umowie handlowej z Japonią oraz ratyfikacji renegotjowanego układu NAFTA (przemianowanego na USMCA – *United States–Mexico–Canada Agreement*). Trwająca od 2018 r. wojna handlowa z Chinami była jednym z głównych tematów dwustronnych relacji amerykańsko-chińskich w 2019 r.⁷⁰ Długie i trudne negocjacje, które trwały niemal cały 2019 rok, zakończyły się w styczniu 2020 r. podpisaniem wstępnego porozumienia handlowego między USA a Chinami⁷¹. Odniesiono się w nim do takich kwestii jak: prawa własności intelektualnej, transfer technologii, żywność i produkty rolne, usługi finansowe, kwestie kursów walutowych i przejrzystość, rozwój handlu, dwustronne procedury oceny i rozwiązywanie sporów⁷². Innym ważnym problemem w relacjach USA–Chiny był konflikt wokół chińskiego koncernu Huawei i dążenie USA

⁶⁷ Zob. np. M. Orłowski, „Świat reaguje na »plan stulecia« Trumpa dla Izraela i Palestyny. Od »hańby« po »pozytywny krok«, *Gazeta Wyborcza*, 29 stycznia 2020 r.; „Trump Middle East plan: Palestinians reject ‘conspiracy’”, BBC, 29 stycznia 2020 r., <https://www.bbc.com/> (dostęp: 30.01.2020).

⁶⁸ Więcej: L. Seligman, R. Gramer, „Hurdles remain for renewed Afghan peace talks”, *Foreign Policy*, 2 grudnia 2019 r.

⁶⁹ „Taliban talks: Will negotiations lead to peace in Afghanistan?”, BBC, 27 stycznia 2020 r., <https://www.bbc.com/> (dostęp: 18.01.2020).

⁷⁰ M. Pettis, „Why trade wars are inevitable”, *Foreign Policy*, jesień 2019, nr 234, s. 32–35 (dostęp: 20.01.2020).

⁷¹ D. Lawder, „In US–China phase 1 trade deal enforcement may end in ‘We quit’”, Reuters, 15 stycznia 2020 r.

⁷² *Economic and Trade Agreement between the United States of America and the People’s Republic of China*, podpisany 15 stycznia 2020 r., Office of the U.S. Trade Representative, <https://ustr.gov/> (dostęp: 20.01.2020).

do ograniczenia dominacji Chin w technologii 5G, co skutkowało zablokowaniem możliwości działania koncernu na terenie USA⁷³.

Sukcesem administracji amerykańskiej w 2019 r. było z pewnością podpisanie i ratyfikowanie w ekspresowym tempie porozumienia handlowego z Japonią, które chociaż częściowo zastępuje treść uzgodnień z tym krajem w zakresie liberalizacji handlu, negocjowanych przez poprzednią administrację w ramach Porozumienia Transpacyficznego (TPP) i odrzuconego przez Donalda Trumpa⁷⁴.

Inną ważną kwestią dla administracji było dążenie do ratyfikacji nowego układu USMCA przez Kongres, co ostatecznie nastąpiło 15 stycznia 2020 r. Nowa umowa została podpisana przez prezydenta 29 stycznia 2020 r., co zakończyło proces ratyfikacji.

Trzeba także zaznaczyć, że narzędzia handlowe nadal służą wywieraniu presji na inne rządy w celu osiągnięcia przez USA celów politycznych (np. w przypadku gróźb wprowadzenia nowych ceł na towary z Meksyku, aby zmusić go podjęcia działań mających na celu powstrzymanie wzrostu liczby migrantów z Ameryki Środkowej, próbujących przekroczyć południową granicę USA)⁷⁵. Niebezpiecznym zjawiskiem związanym z relacjami handlowymi jest również to, że w przestrzeń pozostawioną przez USA, w wyniku wycofania się z TPP oraz zerwania negocjacji TTIP, chętnie wchodzi Chiny ze swoimi propozycjami rozwoju współpracy handlowej (np. rozwój *Belt and Road Initiative*, inwestycje bezpośrednie, nowe projekty infrastrukturalne itp.)⁷⁶.

Relacje z najbliższymi sojusznikami nadal pozostają „wrażliwe” – brakuje w nich wzajemnego zaufania i tradycyjnej dyplomatycznej uprzejmości (szczególnie w kontaktach z przywódcami Unii Europejskiej). Jednak mimo nieufności Donalda Trumpa wobec sojuszy i początkowych zapowiedzi o wycofaniu się z NATO ostatecznie prezydent potwierdził utrzymanie zobowiązań USA w kwestii funkcjonowania tej organizacji, wynegocjował z sojusznikami europejskimi wzięcie na siebie większej odpowiedzialności za własną obronę oraz uzyskał potwierdzenie stopniowego zwiększenia wydatków na rzecz NATO⁷⁷. Jednakże szczyt NATO, który odbył się w grudniu 2019 r. z okazji obchodów 70-lecia, nie przyniósł żadnych nowych rozwiązań i propozycji, które mogłyby się stać podstawą do rozwoju sojuszu w przyszłości. Co prawda w końcowej deklaracji przywódcy wszystkich państw m.in. potwierdzili jedność i wzajemne zobowiązania oraz uznali Chiny za wyzwanie dla sojuszu i państwo, które może

⁷³ „Huawei says latest US ban based on ‘innuendo’”, BBC, 22 listopada 2019 r., <https://www.bbc.com/> (dostęp: 20.01.2020).

⁷⁴ „Fact sheet on U.S.-Japan trade agreement”, Office of the U.S. Trade Representative, <https://ustr.gov/> (dostęp: 14.01.2020).

⁷⁵ P.E. Harrell, „Trump’s use of sanctions is nothing like Obama’s”, *Foreign Policy*, 5 października 2019 r.

⁷⁶ Zob. np. T. Mobley, „The Belt and Road Initiative”, *Strategic Studies Quarterly* 2019, t. 13, nr 3, s. 52–72.

⁷⁷ Por. C. Black, „Trump’s NATO successes”, *National Review*, 3 grudnia 2019 r., <https://www.nationalreview.com/> (dostęp: 16.01.2020); J.M. Schuessler, J.R. Shiffron, „The shadow of exit from NATO”, *Strategic Studies Quarterly* 2019, t. 13, nr 3, s. 38–51.

zagrozić w przyszłości bezpieczeństwu państw członkowskich, jednak nie wykorzystali szansy, aby wskazać kierunek strategiczny dla sojuszu wobec nowych wyzwań i przewartościowań na arenie międzynarodowej⁷⁸. W 2019 r. USA potwierdziły także swoje zobowiązania wobec innych sojuszników – Korei Południowej i Japonii, co było ważnym elementem wizyt zagranicznych prezydenta Trumpa w tych państwach.

Polityka zagraniczna, podobnie jak cała prezydentura Donalda Trumpa, jest oceniana skrajnie. Przeciwnicy i krytycy prezydenta oraz wielu uznanych specjalistów z dziedziny stosunków międzynarodowych wyrażają zaniepokojenie brakiem spójnej i strategicznie przemyślanej polityki zagranicznej USA, podejmowaniem działań *ad hoc*, posługiwaniem się metodami dalekimi od standardów dyplomatycznych, jak również niejednokrotnie podporządkowywaniem interesów państwa własnym interesom biznesowym prezydenta⁷⁹. Zwolennicy podkreślają natomiast liczne sukcesy i skuteczność w wykorzystywaniu niekonwencjonalnych metod, które prowadzą do realizacji interesów Stanów Zjednoczonych⁸⁰. Niewątpliwie jednak w sondażach światowej opinii publicznej wiarygodność oraz zaufanie do USA jako kraju za prezydentury Donalda Trumpa zmniejszyły się w porównaniu z rządami Baracka Obamy (53% poparcia dla USA za Trumpa; 64% za Obamy)⁸¹. Ponadto według danych Pew Reserach Institute zagraniczna opinia publiczna dużo bardziej krytycznie podchodzi do działań amerykańskiego prezydenta – akceptacja dla niego kształtuje się na poziomie zaledwie 31% (natomiast w 2016 r. Obamę popierało aż 74% badanych)⁸². Jest to z pewnością niepokojący trend, zważywszy szczególnie na nowe wyzwania, którym USA powinny stawić czoła w nadchodzących latach, oraz potrzebę silnego przywództwa ze strony „odpowiedzialnego” mocarstwa.

⁷⁸ „London Declaration”, Issued by the Heads of State and Government participating in the meeting of the North Atlantic Council in London 3–4 December 2019, <https://www.nato.int> (dostęp: 27.01.2020).

⁷⁹ Książki z 2019 r., których autorzy odnoszą się do problematyki polityki zagranicznej USA za pierwszych lat prezydentury Trumpa: R.W. Mansbach, J.M. McCormick (red.), *Foreign Policy Issues for America: The Trump Years*, Routledge, New York 2019; J. Glaser, Ch. A. Preble, T. Thrall, *Fuel to the Fire: How Trump Made America's Broken Foreign Policy Even Worse (and How We Can Recover)*, Cato Institute, Washington 2019; W. Burns, *The Back Channel...*, op. cit.; oraz wybrane artykuły: A. Kumar, „How Trump fused his business empire to the presidency”, Politico, 20 stycznia 2020 r., <https://www.politico.com/>; T. Wright, „A bigger foreign policy mess than anyone predicted”, Brookings Institute, 2 stycznia 2020 r., <https://www.brookings.edu/blog/> (dostęp: 04.01.2020); W. Burns, „The demolition of U.S. diplomacy...”, op. cit.; R. Garmer, „U.S. diplomacy's Gordon problem...”, op. cit.; A.J. Blinken, R. Kagan, „America First' is only making the world worse...”, op. cit.

⁸⁰ Zob. np. książki: R. Blackwill, *Trump's Foreign Policies are Better than they Seem*, Council on Foreign Relations, Washington 2019; V.D. Hanson, *The Case for Trump*, Basic Books, New York 2019 oraz artykuły: C. Elbridge, „How to win America's next war”, *Foreign Policy*, wiosna 2019, s. 48–54; J. Heilbrunn, „Donald Trump's real foreign policy has arrived”, *National Interest*, 9 lutego 2019 r., <https://nationalinterest.org/> (dostęp: 15.02.2020).

⁸¹ *Rating World Leaders: 2018 The U.S. vs. Germany, China and Russia*, Gallup Report, 2019, <https://www.politico.com/f/?id=00000161-0647-da3c-a371-867f6acc0001> (dostęp: 28.01.2020); J. Poushter, „How people around the world see the U.S. and Donald Trump in 10 charts”, Pew Research Institute, 20 stycznia 2020 r., <https://www.pewresearch.org/> (dostęp: 28.01.2020).

⁸² Dane za: J. Poushter, „How people around the world see the U.S...”, op. cit.

Procedura impeachmentu oraz inne dochodzenia przeciw prezydentowi, które zdominowały politykę amerykańską w 2019 r., są przejawem problemów narastających w USA od początku prezydentury Donalda Trumpa, związanych: a) ze stylem i sposobem rządzenia państwem; b) z brakiem stabilności w administracji, co utrudnia realizację podstawowych celów i zamierzeń przez poszczególne departamenty; c) z wewnętrzną rywalizacją o władzę między demokratami a republikanami; d) z polaryzacją społeczeństwa amerykańskiego zarówno pod względem politycznym, jak i ekonomicznym; e) z ostrym konfliktem administracji z mediami i posługiwaniem się zafałszowanymi informacjami w komunikacji z opinią publiczną (*fake news*) i f) ze zmarginalizowaniem kwestii polityki zagranicznej kosztem spraw wewnętrznych.

Jednakże z uwagi na kolejny rok dobrej koniunktury gospodarczej oraz znużenie i nikłe zainteresowanie Amerykanów „walką na górze” problemy te nie osłabiły prezydenta, a nawet go wzmocniły. Na początku 2020 r. sondaże były najlepsze dla Donalda Trumpa od początku prezydentury⁸³. Zaabsorbowanie sprawami polityki wewnętrznej wpłynęło natomiast negatywnie na działania w sferze polityki zagranicznej i prowadziło do dalszego słabnięcia pozycji USA na arenie międzynarodowej oraz stwarzało przestrzeń dla większej aktywności mocarstw konkurujących z USA o światowe przywództwo.

Nadchodzący rok pokaże zatem, czy Amerykanie zdecydują o kontynuacji polityki zaproponowanej przez Donalda Trumpa i jego administrację, czy też wybiorą kogoś z obozu kandydatów demokratycznych. Z pewnością główną słabością demokratów jest brak silnego lidera i klarownego, pozytywnego przekazu skierowanego do wyborców (szczególnie niezdecydowanych), gdyż wątpliwe jest, aby wybory udało się wygrać jedynie dzięki negocjowaniu osoby i działań obecnego prezydenta. Na korzyść Donalda Trumpa i jego administracji przemawiają z pewnością stan amerykańskiej gospodarki oraz działania, które udało się przeprowadzić jako realizację obietnic wyborczych. W tym zakresie wskazać można przede wszystkim: obniżenie podatków (choć na razie tylko dla korporacji), zaostrenie polityki wobec imigrantów, renegotiację NAFTA/USMCA i podpisanie układu handlowego z Japonią oraz wypracowanie „pierwszej fazy” porozumienia handlowego z Chinami, jak również wycofanie się z głównych inicjatyw Baracka Obamy w polityce zagranicznej. Jednak wiele obietnic z poprzedniej kampanii Donalda Trumpa nie zostało jeszcze zrealizowanych i otwarte pozostaje pytanie, czy uda się to w roku wyborczym. Na liście priorytetów na rok 2020 główne pozycje zajmują nadal: budowa muru z Meksykiem⁸⁴, rozwiązanie problemu nielegalnych imigrantów w USA, zlikwidowanie tzw. Obamacare,

⁸³ Po głosowaniu w Senacie nad uniewinnieniem Trumpa akceptacja była na poziomie 49%, czyli niemal tyle samo osób akceptowało, co odrzucało jego politykę. Zob. „Trump job approval”, Gallup Institute, op. cit.

⁸⁴ Dotychczas wybudowano 100 mil muru, ale prezydent „obecał” kolejne 450 mil do końca 2020 r. Z pewnością jednak mur nie zostanie zbudowany za pieniądze Meksyku, a zapłacą za niego amerykańscy podatnicy.

zakończenie niekończących się wojen, w które zaangażowane są siły amerykańskie⁸⁵, doprowadzenie do denuklearyzacji Półwyspu Koreańskiego. Większość tych kwestii została także wskazana w triumfalnym, dorocznym przemówieniu prezydenta o stanie państwa (*State of the Union*), które uznano za oficjalny początek jego kampanii wyborczej⁸⁶.

THE UNITED STATES: HIGH POLITICS IN THE SHADOW OF IMPEACHMENT

2019 was dominated by political tensions and the impeachment process against President Donald Trump – only a third such case in the history of the United States (US).

The domestic struggle between Democrats and Republicans did not leave much space for the administration to conduct and implement its political goals in other areas. Despite growing rivalry between major world powers (US, China, Russia), including increasing tensions and conflicts on a global scale, US foreign policy remained on the sidelines. However, the US economy continued to flourish, increasing the incumbent President's chances for re-election in 2020. The goal of this paper is to analyze the US domestic affairs and its foreign policy through the events of 2019. The main hypothesis is that the initiation of the impeachment process was a manifestation of a political crisis in the US but, due to good economic conditions, the charges against the US President carried negative consequences neither for the country's domestic situation nor for the President himself. Rather, the impeachment trial resulted in a deepening of the leadership crisis in the US and overall weakening of the country's position on the global scene.

Keywords: United States, Donald Trump, impeachment, foreign policy, Republicans, Democrats, US economy, Iran, Syria, Russia, trade wars

Słowa kluczowe: Stany Zjednoczone, Donald Trump, impeachment, polityka zagraniczna, republikanie, demokraci, gospodarka USA, Iran, Syria, Rosja, wojny handlowe

⁸⁵ Mimo wycofania z Syrii w 2019 r. prezydent istotnie zwiększył liczbę amerykańskich sił zbrojnych na Bliskim Wschodzie. Zob. P.K. MacDonald, J.M. Parent, „Trump didn't shrink...”, op. cit.

⁸⁶ The White House, *Remarks by President Trump in State of the Union...*, op. cit.